

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo: „Angeljček“

Štev. 12.

V Ljubljani, 1. decembra 1896.

Leto XXVI.

Ledene rože.

Na okencu mojem rože
Prekrasne vzcvetele so,
Kot da so vsadili jih angelji,
Tak nežne in bele so.

Tu v izbi tako je gorko,
Tam zunaj je mraz in led,
A cvetke kot črna zavesa mi
Zastirajo zimski svet.

Jaz gledam te cvetke ledene
In sanjam o žarnih vrtéh,
Oh, bujni se razprostirajo
Na bláženih južnih tléh.

Tam palme se dvigajo vitke
In z vetrom šepečejo —
Nad njimi, kot cveti nebeških vrtóv
Se zvezde leskéčejo.

Pod njimi pa beduini
Trudni počivajo,
Raztrgani o palačah in
O kronah snivajo.

Smiljan Smiljanič.

Šepec.

(Povest. — Spisal Ivan Rekar.)

(Konec.)

XI.

Oh, naglo nas mine
Ves trud, bolečine.

B. Potočnik.

»Potrebuješ česa, Mihec?«
»Ne, — tako mi je hudo, vstal bi rad, pa ne morem.« Bolnik zastoče in se preobrne na postelji. Mala leščerba gorí na mizi s pojemajočim plamenom, kateri sedaj pa sedaj zatrepetá in se vspne kvišku. Na leseni klopi pri peči leži mala Anica v sladkem snu. Kdo bi ji ne privoščil malo počitka? Tri noči je prebdela pri bratovi postelji v solzah in bridkostih, a nocoj — nocoj jo je premagal spanec. Telo je pač močnejše kot naša volja. Kup starih cap si je zgenila za vzglavje, položila nanje svojo trudno glavico in zaspala. Kako sladko spi nedolžno dekletce! Po angeljskem obrazu je razlit žar veselja, ustni obkrožuje lahen smehljaj, desnica počiva pod gorkim licem, a levico je spustila mirno v naročje, — kaj neki sanja mala Anica, ko je tako vesela? Kaj drugega kakor o bolnem bratcu, kojega ljubi tako iskreno.

V sanjah ga gleda zopet čilega, zdravega, kakor je bil nekdanj. Ne, ne, še bolj vesel je sedaj, ona otožnost ga je popustila, ljudij se več ne izogiblje in svojo sestrico, njo — malo Anico, ima tako rad. Skupaj sedé vsi trije: mati, ona in on na klopici pred hišo. Še celo liščka vidi Anica v sanjah, kako se vspenja po bratovih kolenih. Toda on se ne zmeni zanj, on živo pripoveduje nji, kako bo veselo takrat, ko pojde ona k sveti birmi, ko bo vzrasla in pomagala svoji dobri materi, da ji ne bo več treba delati po polju za vsakdanji kruh, ampak bo živela v miru doma; ona in Mihec jo bosta živila. In ko ji je Mihec tako lepo govoril, bi ga kar najrajše objela. Anica širi res svoji ročici v objem, in iz nedolžnih prsij se ji izvije vsklik: »Mihec, Mihec, kako te imam rada!«

Anica se vzbudi.

Vse tiho po sobi, le mati ihtí tam pri postelji. Deklico prešine groza, nagloma plane po koncu ter zbeži k materi.

»Mati, o ljuba mati, mene je tako strah!«

»Le potolaži se, ljuba moja, Bog je nad nami, ki nas čuva in brani.«
Zopet vse tiho.

»Ali je Mihcu kaj odleglo?«

»Tiho bodi, tiho, da ga ne vzbudiš, zašpal je.«

»Jaz sem tudi spala, o kako lepo se mi je sanjalo o Mihcu, videla sem ga zdravega in igrala sva se skupaj, a vi ste bili pri naju.«

»Da, da, sanjalo se ti je, da, le sanjalo«, ponovi njena mati besede počasi s tužnim glasom, odločno izrazujočim odmev njene bolesti.

»Koliko je ura, ali bo že skoro dan?«

»Ne, petelini se še ne glasé.«

»Mene je strah, mati, tako strah«, pravi deklica in se pritiska k materi kjer se čuti varno. — Res je, otrok je pri materi najbolj varen.

»Zakaj se plašiš, saj prejšnje večere se nisi nič bala?«

»Oh, nocoj se pa bojim.«

Na gredih se oglasi petelin s krepkim ki-ki-ri-ki. Anica se prestraši, a mati jo stisne k sebi v naročje. — Bolnik se vzbudi.

»Mati, dobra mati, kaj je to?«

»Ne vznemirjaj se, sinko moj, petelinje pojó, oznanjujoč beli dan.«

»Dan? — O, ko bi še včakal tistega dné, ki mi bo prinesel zdravje! O gotovo bo prišel. Nekoliko sem zaspal, pa tako krepkega se čutim in lahko mi je — —.« Mihec poskuša sesti, in mati mu podloži mehke blazine, da se nasloni.

»Ti, Anica tukaj? Zakaj ne greš spavat, zbolela boš, le počivat pojdi, saj meni je boljše.«

»Pusti me, Mihec, pusti me tukaj, mene je — strah.« Zopet se glasi glasen ki-ki-ri-ki izpod strehe.

Bolnika prime hud kašelj. Bruha in bruha, kakor bi ga hotelo zadušiti. Mati mu obriše z robcem slino z velih ustnij ter ga prime za roko.

»Lêzi, sedenje te preveč zmuči«, méni dobra mamica.

Poravná mu posteljo. — Mihec počasi léže na hrbet in vpre oči proti vratom, kakor bi pričakoval koga.

Nekaj časa vsi molčé. Nihče ne vé, kaj bi rekel, vsem je grozno tesno pri srcu.

Bolnik težko sôpe, prsi se mu polagoma dvigajo, oči mu lezejo skupaj.

»Zaspal bom, — odleglo mi je — počivat pojdite, — vtrujeni ste, saj jaz sem — — zdrav — —.« Tu Mihec utihne. Glava mu počasi leze na prsi, ki se komaj še dvigajo, z desno roko drži mater, trdno — krčevito.

Tedaj se v tretje oglasi glasen ki-ki-ri-ki, pa žalostno, hripavo, da navzoče pretrese mraz. — Luč pojema. Trepetajoči plamen se vspenja in — pada, skozi okno se prične svitati. Še jedenkrat se vspne plapolajoči plamen kvišku, s poslednjimi močmi, vzdrži se za hip, a takoj pojema, pojema in — ugasne.

Anica zakriči, mati se strese, hoče stopiti k mizi, a ne more. Brat ji krčevito stiska roko. Hoče se oprostiti, potiplje roko in vidi, da je mrzla, ledena.

Solze se uderó materi po lici, strastno objame sina in moči njegov mrtvaško-bledi obraz s — solzami.

Mihca ali, kakor so ga ljudje zvali, »Šepca« ni bilo v tem trenutku več med živimi, umrl je.

XII.

In danes prav milo
Zvonovi pojó,
Pogrebci mrlíča
Na groblje nesó.

A. Praprotnik.

Gosta megla je prepregala vso dolino onega jesenskega jutra, ko so pokopavali Šepca. Drevja se je držalo ivje, vse je kazalo, da skoro dobimo zopet zimo.

Za mlaško cerkvico bolj pri zidu je čakala umrlega zadnja postelja — grob.

Pogreb je bil skromen in le malo ljudij se ga je vdeležilo. Kdo bi pač šel, saj Šepec ni imel ne znancev ne prijateljev.

Duhovni gospod in učitelj Dlesk sta prepevala žalostno »miserere« in pogrebci so jokali.

»Vzemi zemlja, kar je tvojega — —« govoril je duhovnik in molil za dušo pokojnega.

Ob grobu so pa stali krepki mladeniči, s šopki na prsih, vrstniki Mihčevi — nosilci.

In ko je bilo duhovno opravilo končano, pristopil je vsak in z lopatico vrgel prsti na krsto. Pristopil je solznih očij tudi Klemen, Klančev hlapec, rekoč: »Bog se usmili tvoje duše, saj dobro se ti ni nikdar godilo na zemlji, naj se ti vsaj na onem svetu.«

Bolj od strani se je držal bogati Klanec ter vrtil širokokrajni klobuk med prsti. Klančeva gospodinja je pa plakala, kakor bi ji pokopavali sina, a ne onega, katerega ni mogla z lepim očesom pogledati. Brisala si je solze, ki so bile pač — prisiljene, in se oklepala Mihčeve matere, ki je pa reva sama potrebovala opore. — Mali Anici se je zdelo vse to tako novo, čudno, da ni našla niti potrebnih solz, s katerimi bi si olajšala svoje — tesno srce.

Drejko je pa od žalosti skoro besnel. Jokal je in plakal ter hotel v jamo — v grob za svojim prijateljem. Težko so ga zadržali.

»Čudno, prej se pa nista mogla videti«, govoril je skozi zobe Klanec.

Na Mlaki je točil župan Pipa nekove vrste »kislico«, in užival častni priimek »krčmar«. Pri Pipi so se zbrali pogrebci skoro vsi brez izjeme. Povabili so tudi g. učitelja. Nekaj časa so se vsi kisló držali, rdečebarvni liter je skoro razvedril potrte duhove.

Postali so glasni, Klemen pa najbolj.

Pilo se je in jedlo vse na račun bogatega — Klanca. Danes se je hotel pokazati velikodušnega, usmiljenega.

Malo prej so tekle solze, a sedaj — vino. Tak je pač svet.

Pa če rečemo, da so bili veseli, ne smemo misliti vseh. Mati je pač tudi sedela pri mizi, a ona ni videla družega, kakor praznino svojega srca, čutila novo globoko zevajočo rano v prsih.

Drejko je sedel pri nji, in — molčal. Bog vé, kaj je premišljeval.

»Danes meni, jutri tebi. Taka je na svetu. Jedno leto je komaj, kar smo pokopali rajnkega Jerina, danes pa že — sina.«

Stari Primšar, ki je to govoril, pogledal je potem globoko v kozarec. Menda si je hotel pregnati take otožne misli.

»Vsacemu je usojena smrt, nobeden ji ne uide«, méni učitelj Dlesk.

»Čuden fant je bil ta Mihec, nihče ga ni mogel prav poznati.«

»To pa pravim, veš Klanec, tako pridnega in poštenega človeka, kakor je bil on, se ne dobi z lepa.«

»Prav govorite, Primšar; delal je, delal za dva«, dostavi Klemen skoro z jokajočim glasom.

Še marsikako so uganili pogrebci pri kupici vina. Klanec je pa plačal. Proti poldnevu so se razšli.

* * *

Deset let pozneje je stal na Šepčevem grobu lep rezan kamen. Postaviti ga je dal Drejko, novi gospodar na Klancu, mož Šepčeve sestre — Anice. S tem je pri koncu žalostna povest, ali boljše — življenjepis uboge sirote.

Do kruha.

(Krájinska povest; spisal Angelar Zdénčan.)

(Konec.)

V.

Približal se je konec počitnic; Jožek bi imel sedaj iti v tretje leto učiteljišča. Doma je vžil malo veselih dni: sestra je bila tiha, otožna; očeta so že tlačila stara leta, tudi sinova trma ga je bolela, ker ni hotel za gospoda se učiti. Med sosedi pa tudi ni imel skoro nobenega prijatelja. Bil je precej ponosen, da se ni hotel z vsakim méniti, to je pa slabo spričevalo za vsakega dijaka. Zato mu niso bili prijazni. — Konec počitnic sta se ločila in na veke poslovila, oče in sin. Na tem svetu se nista nikdar več videla. Kot da bi oče to slutil, jokal je celo pri slovesu, kakor doslej še nikoli. Ni imel tiste mestne navade, da bi otroka poljuboval, a ljubil ga je tako vroče, kakor more sploh očetovo srce ljubiti. Žalibog, da sin ni vedno v isti meri povračeval očetove ljubezni.

Čez nekaj dni je pa oče od gospodinje v Ljubljani dobil pismo, kjer je pisala, zakaj Jožka ni v šolo, in pristavila, da ga sploh v Ljubljani ni, ker ga tudi v šoli pogrešajo.

Pretresla je ta vest očeta in sestro. Za gotovo sta mislila, da je šel Jožek nazaj v šolo. Oj, sedaj jima dela pa te skrbi! V živi domišljiji sta si naslikala vse grozne nesreče, v katerih se je morebiti sin ponesrečil. Morda je utonil, morebiti je ubit?

Noč in dan se je oče tresel, da bo dobil novico o ponesrečenem sinu, pa zaman. Vsa izpraševanja in poizvedovanja so bila zastonj. Bilo je, kakor da se je v zemljo vdrl. Nihče ni vedel povedati, kam je šel sin.

Te grozne skrbi, stara leta in prestali trudi so slabo uplivali na očetovo zdravje.

Vlegel se je na bolniško posteljo, iz katere ni nikdar več vstal. Vsa požrtvovalna ljubezen hčerina, s katero je v mučni bolezni očetu stregla, ni nič koristila. Da, vroča ljubezen ni mogla zdravja povrniti.

Noč in dan je oče vzdihoval po izgubljenem sinu. Huje kot bolezen bolela je očeta sinova nehvaležnost. Te skrbi, ta negotovost, kje je sin, bila je zanj hujša ko smrt.

Pačani imajo od nekdanj lepo navado, da hodijo h bolnikom čut. Saj veste, bolnikom so noči dolge, zato jim hoté s tem noči nekoliko skrajšati.

Tudi h Brenceljčkovim so radi hodili, da so tolažili bednega očeta. Hudi so bili na neposlušnega sina, ki dela očetu take skrbi. Vsi so govorili, da bo Jožek očeta pod zemljo spravil. Dà, že so ga imeli za morilca.

Nekateri Pačani so pa tudi Brenceljčku to privoščili, češ, iz same prezetnosti ga je dal v šolo. Prav se mu godi. Pa to ni bilo lepó.

Jožkov oče je pa čimdalje bolj slabel. Poklical je gospoda župnika, da ga je izpovedal in obhajal.

Tudi gospodu župniku je bilo hudo, da je sin tako žalost naredil očetu. Obljubil je očetu, da bo po svojih močeh skušal poiskati sina in ga, če bo mogoče, na pravo pot spraviti. Pisal je tudi župnik res na vse strani, pa brez vspeha. Na sv. Mihaela dan je Brenceljček umrl.

Umrl je silno težko. Do zadnje ure je vedno še, dasi z oslabelem glasom, klical ime svojega sina. Vedno je še upal v vroči ljubezni očetovi, da bo sin sedaj in sedaj prišel. Varal se je.

Milo je jokala Ančika ob mrzlem truplu očetovem. Mrzlemu kamenu se bi smilila sirota, ki je ostala sama, čisto sama na svetu, ne pa samo ljudem. Vsa vas je pomilovala ubožico.

Čez dva dni so pa zanesli vaški možje na malo paško pokopališče, tja k cerkvi sv. Avguština, Jožkovega očeta.

In ko je gospod župnik vrgel trikrat grude na leseno rakev, ko je molil za dušo ranjcega, ni ostalo suho nobeno oko. Ančika se je topila v solzah ob novem grobu. Oj, revica — — —!

Žalostno je bilo odslej življenje pri Brenceljčkovih. K Ančiki se je prišel daljni sorodnik, ki ji je bil za variha odločen, ki je pa doslej gostoval, da ni bila revica čisto sama. Pomagal ji je tudi kmetovati.

Lepo navado imajo na Slovenskem, da hodijo za mrtvimi skozi osem dnij molit.

Tudi h Brenceljčkovim so hodili.

Osmi dan pa dobi kar nenadoma Ančika pismo od — brata Jožka. Pisano je bilo na očeta. Da pa bodo mladi čitatelji spoznali, da Jožek vendar ni imel tako izprijenega srca, je priobčujem v celoti.

Pismo se glasi doslovno:

Ljubi oče!

Odpustite mi, preljubi oče, nehvaležnost, s katero sem Vas razžalil. Srce mi ne dá miru, dokler Vam vsega ne povem. Huda vest, katera me muči, je hujša kot vsaka kazen.

Popustil sem brez Vaše vednosti šolo in sem šel v Trst. Sedaj bivam tukaj in delam na kolodvoru. Jaz sam ne vém, kaj me je zavedlo, da sem to storil: v šolo mi ni dalo srce da bi šel. Sedaj se pa bridko kesam tega.

Po dnevi mi ne dá huda vest miru, prsi mi hoče razgnati, da sem Vas tako razžalil. Po noči pa ne morem zatisniti očesa; če pa za trenutje zaspim, stopi pred-me Vaš obraz, tako mrtvaško-bled, in Vaša desnica mi pretí kazen.

To me tako boli, dá Vas moram odpuščenja prositi. Pustil sem Vas bolehné; menda niso vendar resnične one grozne sanje. Gorjé mi, če bi Vas umoril s svojo nehvaležnostjo.

Lepo Vas prosim, da mi takoj odpišite in odpustite. Takoj potem hočem iti nazaj v Ljubljano, da popravim svoj pregrešek.

Usmilite se Svojega nepokornega sina. Srčen pozdrav Vam in ljubi sestri

od Vašega skesanega sina

Jožka P

Solzé so polile ljubečo sestro, ko je brala bratovo pismo. Seveda, vse mu je odpustila, ker je videla, da se je poboljšal.

Toda njega, kateremu je bilo pismo namenjeno, ni bilo več med živimi. Tam na vaškem pokopališču pod težko zemeljsko grudo je spalo blago očetovo srce, ki je do zadnjega trenutka bilo za sinovo srečo. A sedaj ne bñje več. Njega ne vzdrami ne sinov jok, ne hčerin stok.

Ali bo odpustil oče sinu?

Gotovo! Saj je do zadnje ure klical sinovo ime, saj ga bi bil rad pritisnil na svoje očetovsko srce. Dà, to srce mu je že zdavno odpustilo. Da, prav za prav ga oče še nikdar sovražil ni. In gotovo je blagi oče gori nad zemeljskimi višinami prosil nebeškega Očeta, da dá sinu izpreobrnjenje. In res, sin se je poboljšal, sin se je skesal. Blagi oče!

VI.

Sestra je Jožku precej odpisala. Sporočila mu je pregrozno vest, da je predragi oče na veke zaspal. Pisala mu je tudi, da mu je vse odpustil, da da je do zadnje ure klical njegovo ime. Končno ga je prosila, naj gre nazaj v šolo, naj ji izpolni vsaj jedino to prošnjo.

Kot blisek iz jasnega neba zadela je ta novica sinovo srce. Saj je vendar ljubil pristrčno svojega očeta; sedaj je šele vedel, kaj je zgubil z očetom. Najhujša bñl zanj pa je bila, ker si je očital, da je on umoril svojega dobrega očeta, če pa umoril ne, pa mu vsaj smrt pospešil. Nekaj dnij ni mogel ne jesti, ne delati, ne spati.

Kot hladilno mazilo za njegovo obupano srce je bilo vendar tolažilo, da mu je oče odpustil. Šel je nazaj v Ljubljano in prosil, da bi ga vsprejeli.

Sicer je že mesec dnij zamudil, pa ker je Jožek vse odkritosrčno ravnateljju povedal, usmilil se ga je in vsprejel. Uvidel je gospod ravnatelj, da ima Jožek še v sebi dobre in zdrave kali, da tega ni storil tolikanj iz hudobije, kolikanj iz mladostne lahkomiselnosti. In taki mladeniči niso še izgubljeni, ako jih zná vajena roka po pravi poti voditi.

Minili sta dve leti. Jožek, ki je bil odslej jako marljiv, je postal učitelj. Dospel je po mnogih trutih in težavah vendar-le do zaželenega smotra — do svojega kruha.

Že dve leti ga ni bilo nič domov. Sram ga je bilo pred sovaščani, ker ga bodo gotovo vsi smatrali za morilca očetovega. Sedaj pa je hotel z dejanjskim

življenjem pokazati, da se je poboljšal, da ni več oni preširni in lahkoživi Jožek ko nekdanj.

Prišel je kot učitelj na zadnje počitnice v domačo vas. Kajpada, ljudje so ga s kraja nezaupno gledali. Ko so pa videli, da Jožek dostikrat kleči ob lepo okrašenem očetovem grobu in moli za dušo onega, ki spi pod to zeleno rušo, in kateri ga je tako prisrčno ljubil, odpustili so mu vsi vaščani.

Bil je pa Jožek tudi ves drugačen. Prijazno je govoril z vsakim sosedom in otroke je jako ljubil. Sam je sadil cvetlice na očetov grob, da je bil najlepši, in kupil je tudi lep nagrobni križ.

H koncu povesti nimam mnogo pristaviti. Počitnice so bile kratke. Prišel je kmalu na službo tja nekam na vinorodno Dolenjsko. Od sestre pa se ni mogel ločiti. Prodala je torej hišo — bila je že dovolj stara, da ni variha potrebovala — poplačala dolge in je odšla z bratom na Dolenjsko.

Vsako leto pa prideta za nekaj dnij na Pako, da okrasita dragi očetov grob.

Vsi ljudje ju spoštujejo in z nekakim ponosom imenujejo nekdanjega Jožka, ki je pa sedaj že velik Jožef, naš gospod učitelj. Na tihem gotovo zdihnejo večkrat, zakaj sami niso dali kakega sina v šolo, da bi postal tudi tako srečen.

Dà, srečna sta Jože in njegova sestra Ančika. Gotovo ni bila zaman prošnja ranjcega očeta.

* * *

Tako pride, dragi čitatelji, marsikdo šele po mnogih trudih do svojega kruha. Pa saj je tudi sladko, ako ima človek zavest, da je po mnogih težavah postal to, kar je želel. Srečno je srce, saj v njem prebiva Bog, srečno je tudi telo, ki se je pošteno trudilo. Bog naj dá vsem nam srečo, katero v neskaljeni meri uživata Jožef in Ančika. Bog daj!

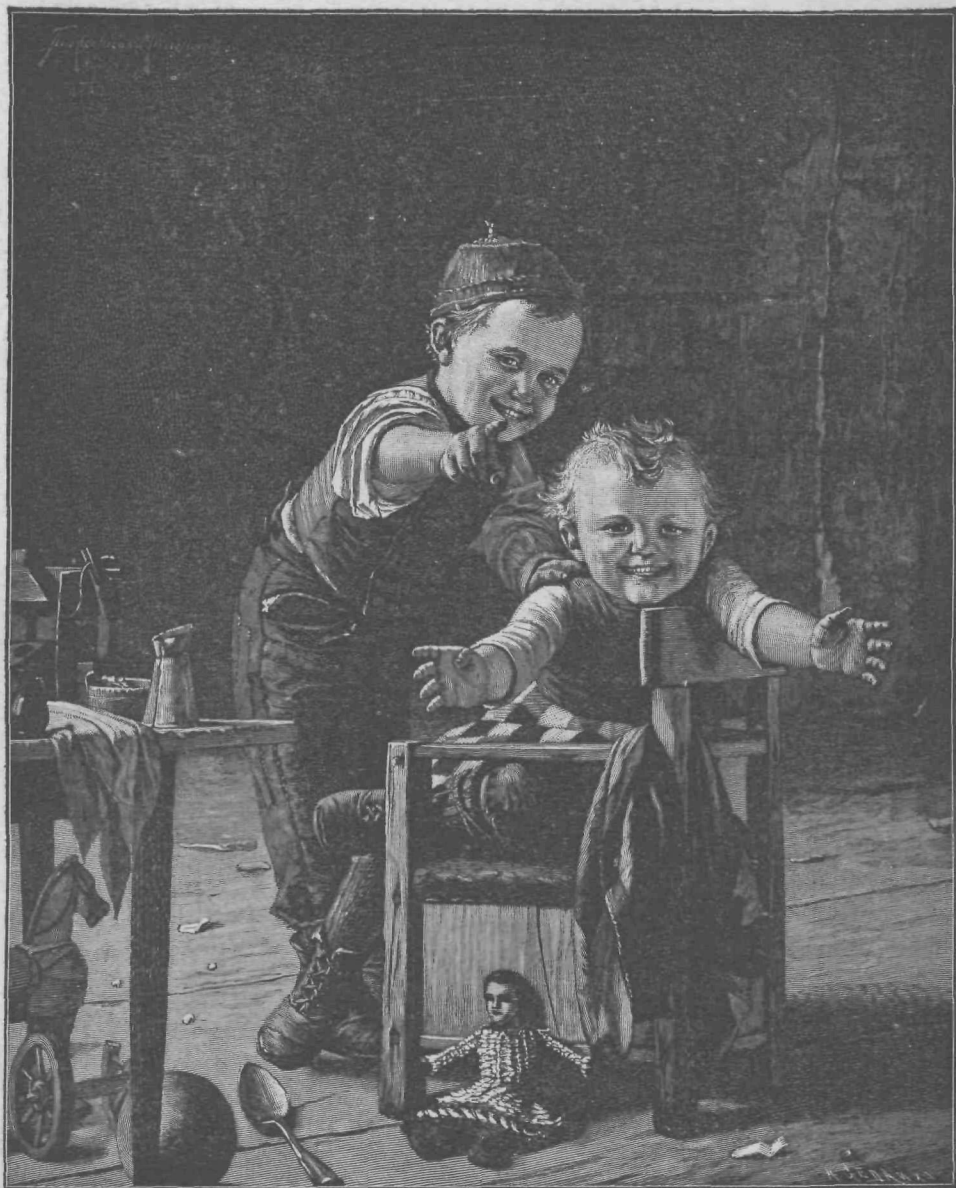
Vrnitev.

Oz dimnaste tovarnice
 Prihaja delavec, mlad mož.
 Oči so motne mu in kalne,
 A lice velo, brez krvi.
 Visé roke mu ob straneh
 Izmučene in brez moči;
 Ne gre po koncu, kvišku z glavo,
 Poveša jo in vrat uklanja,
 Šibé se mu do tal kolena.

„Usmili se me, dobri Bog,
 In angelja mi svojega
 Pošlji, da reši me trpljenja,
 Da reši bēde me velike.

Ko vse je srečno, ko življenja
 Na svetu vse se veseli,
 Le jaz, le jaz želim si smrti.
 Tam v dimasti tovarnici
 Od jutra do noči se trudim,
 A kdo mi plača trud in delo,
 Trpim-li naj tako do groba?
 Če drugi nimajo srca,
 Ti, dobri Bog, se me usmili!“
 Ječji ubogi mož in dušo
 Objema temen mu oblak.

—————
 Pobit se vrne mladí mož,
 Pobit prestopi prag domači.

Že gredó! že gredó!

Pa kaj poméni nežni smeh,
Veseli klic tam v sredi sobe?
Kaj? Da se res je Bog usmilil,
In angelja celo mu dva
Poslal rešilna iz nebes?
Ob klicu tem in nežnem smehu

Obraz se možu razvedrí,
Kot solnce bi meglé predrlo.
Pozabi mladi mož trpljenje,
Ostavijo ga misli črne,
Ko na večer doma ljubeče
Pozdravita ga — sinčka dva.

St. pl. Orlovič.

Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

XX.

Franc Jožef I.

Zgodovinarji vseh časov bodo proslavljali našega presvetlega cesarja Franc Jožefa I. kot modrega vladarja in dobrotnega očeta vseh podložnikov. Krepko in modro je vladal naš viteški vladar državo v hudih in nevarnih časih. Že začetek vladanja je bil jako težaven. Povsod je bila vojska, povsod upor, in vendar je po modrosti presvetlega cesarja država premagala sovražnike in se zelo ojačila. Hudi časi so bili l. 1859. in 1866.; prvokrat so se Francozi in Lahi zavezali zoper Avstrijce in drugikrat Lahi s Prusi, ki so na severu napadli našo domovino zoper dano besedo. Avstrijci so zgubili Lombardijo in Beneško. Hud udarec je bil to za Avstrijo, ki ga je povzročilo premeteno in nepošteno združenje nasprotnikov.

Presvetli vladar je tudi v vojskinem času skrbel za vse podložnike širnega cesarstva. Skoraj brezštevilne prevažne in preznamenite naprave je oskrbel v korist Avstriji, ki osrečujejo vse narode in vse stanove velike države. Kmet, meščan in vojak uživa blagonosne sadove koristnih naprav blagega cesarja. Posebno slovi presvetli vladar kot dobrotni oče svojih podložnikov. L. 1872. je bila grozovita povodenj na Češkem. Žalostno novico so naznanili cesarju, ko je prišel iz sobe svoje za smrt bolne matere, h kateri je z gorečo svečo v roki spremil sv. rešnje Telo. V veliki žalosti presvetli vladar ni pozabil ubogih podložnikov in jim takoj poslal 20.000 gld. Sploh je znano, da njegova blažena roka, njegovo zlato srce vsak dan neizmernih blagrov siplje svojemu ljudstvu; dan za dnevom poročajo raznoteri listi, koliko je cesar podaril za cerkve, šole, za pogorelce, po vodi poškodovanim in za druge dobre namene. Vsako leto izdá presvetli vladar do dveh milijonov iz lastne blagajnice.

Sploh porabi cesar Franc Jožef vsako priliko, da pomaga revežu. Nekdaj je prišel visoki vladar iz svojega gradu na Dunaj, da bi vsprejemal svoje podložnike in poslušal njih prošnje. Ko gre po stopnicah do vsprejemalne dvorane, dobi ondi staro ženico, ki je bila, kakor se je poznalo po obleki, doma iz katere planinske dežele. Opiraje se na palico je šla ženica počasi po stopnicah. Ko se ravno hoče malo odpočiti in začne šteti, koliko stopnic je še do vrha, nagovori jo cesar, oblečen kot priprost častnik in jo povpraša, kaj želi. Ženica méni, da je kak služabnik cesarjev, izroči mu pisano prošnjo in ga tako-le nagovori: »Jaz sem Marija Fuks. Prav lepo prosim, da oddaste prošnjo cesarju. Samo on mi more pomagati in mi nazaj dati mojega Jožka, ki je tukaj pri vojaki. On mi je jedina podpora v starosti. S povzdignjenimi rokami bom molila in prosila Boga, da varuje državo vojske in da cesar mojega sina ne bo potreboval.«

Cesar ženici reče, naj počaka v čakalnici, on bo že prošnjo oddal na pravem kraju. Celo uro je čakala ženica in že je ménila, da oni gospod ni oddal prošnje. Kar se odpró vrata in neki vojak vstopi.

»Sin moj, Jožek moj!« pravi mamica. Samega veselja ni mogla nekaj trenutkov drugega izpregovoriti. Potem šele vpraša: »Odkod prihajaš?«

»Iz vojašnice!«

»Iz vojašnice? Ali si dobil odpust? Za koliko časa?«

»Popolnoma sem prost. Precej greva lahko domov. Presvetli cesar je sam tako zapovedal. Saj je tudi z vami govoril, kakor mi je povedal vratar.«

Skoro s solznimi očmi je govorila ženica: »Zastonj nisem hodila semkaj. Ljubi Bog, čuvaj in varuj dobrega cesarja!«

Tako oveseljuje presvetli vladar potrta srca, briše solze ubožnih vdov in sirot in pomaga revežem.

Zato pa tudi ob zeleni Donavi, v ogerski nižini in tirolskih planinah, ob Labi, Dravi in Savi proslavljajo udani podložniki presvetlega vladarja, očeta narodov. Saj je tudi ni v širni Avstriji dežele, koje ni obiskalo presvetlo Veličanstvo, kjer ni osrečevalo zvestih podložnikov in kjer ne bije za dobrotnega vladarja tisoč in tisoč do smrti udanih, zvestih src.

Rokodelci.

5. Rudar.

Ni vsi, ki vas prijazno
Obseva solnčece zlato,
Ki celi dan po svetu lepem
Si jasno pasete oko,
Ki radost lica mlada vam razžarja,
Spominjajte se jadrnega rudarja.

Oj groza! Kakor bi umiral,
Ob meni vedno luč gorí.
Otmí me dvoma, žena bela,
Zatisni skoro mi oči!
Komu odločena je usoda taka,
Da v grozi, strahu vedno smrti čaka?

Vse dneve celega življenja
Rudar prebivam pod zemljo,
Vse dneve celega življenja
Grob z lastno kopljem si roko,
Ob grobu izkopanem čakam celo
Življenje smrt pretečo, ženo belo.

In ko zvečer na svet priplezam,
Kdo jamo loči od sveta?
Visi nebó nad mano črno,
Pred mano črna noč zija,
Zavidna vse zavija v plašč temote,
Da ne bi zrl rudar sveta lepote.

Počitek kratek je na zemlji,
In kratka je rešitev ž njim.
Še dremlje zora za gorami,
Ko se iz težkih sanj vzbudim,
Šepečem: »Oče, ne pozabi name,
Mordà odhajam zadnjič kopat jame.«

St. pl. Orlovič.

Prva križarska vojska.

(V spomin osemstoletnice spisal A. Zdénčan).

Kraji, kjer je Kristus živel, trpel in umrl, bili so kristijanom vsigdar sveti. Radi so romali v sveto deželo in na grob Zveličarjev; ni jih strašila ne dolga pot, ne trpljenje, ne veliki stroški. Toda hujše se je obrnilo za kristijane l. 637., ko je Jeruzalem osvojil mohamedanski kalif Omar. S tem je prišel najsvetejši kraj krščanski nevernikom v last. Žalosten je ta dogodek, kajti odslej je skoro ves čas Jeruzalem ostal v rokah nevernikov. Pozneje se je sicer po vplivanju Karola Velikega poživilo romanje, a hujša nadloga je zadela kristijane okoli l. 1000, ko je prišla nova vlada Fatimidov in je hudo stiskala kristijane. Romarji so morali plačevati razne davke, ako so hoteli priti v sveto mesto. Še več: kalif Hakem je leta 1010. strahovito divjal proti kristijanom, češ, da so vrgli v zasramovanje mrtvega psa v mohamedansko molitvenico. Morda bi bil pokončal vse kristijane, ko bi se ne bil neki mladenič daroval za druge in sprejel vse krivde nase.

Takrat je živel na Francoskem pobožen puščavnik, ki se je imenoval Peter Amienski.

Ta je romal v sveto deželo, kjer je na lastne oči videl vse trpljenje in težave, katere morajo ondotni kristijani prestajati od nevernikov. Dobil je tudi od jeruzalemskega patrijarha Simeona pismo do papeža Urbana II., kjer patrijarh milo toži o krivicah, katere morajo on in kristijani pretrpeti.

Evropski vitezi in vladarji so imeli torej nalogo svete kraje iztrgati iz mohamedanskih rok.

Ko je papež Urban II. izvedel o silnih krivicah, naročil je puščavniku Petru, naj gre od kraja do kraja oznanovat križarsko vojsko.

Rad je to storil Peter Amienski. Jezdil je na osliču od kraja do kraja, v desnici križ, bos in gologlav, in je navduševal in vnemal krščanski svet za osvobojenje svetih krajev iz neverskih rok. Njegova prepričevalna beseda je imela krasen vspeh. Tisoče in tisoče ljudij je koprnelo oditi v boj za Kristusa.

Pa tudi papež Urban II. sam je bil silno delaven in navdušen za sveto stvar. Takoj leta 1095. je sklical v francoskem mestu Clermontu velik zbor, kjer je navduševal zborovalce za vojsko. Njegove besede so ohrabile vsakoga. Kakor z jednim glasom so poslušalci zaklicali: »Bog to hoče! Pojdemo!«

»Dà, Bog hoče! To bodi bojni klic«, nadaljeval je papež, »božji glas je, ki vam govori.

Izpreobrnite se, odložite jarem pregrehe in bodite vitezi Križanega, obrnite svoje orožje proti nevernikom, osvojite obljubljeni deželo, kjer teče mleko in med. Pojdite torej in ne dajte se nikomur pregovoriti. Mislite na Kristusove besede: Kdor ne vzame križa na svoje rame in ne sledi meni, ni mene vreden; kdor pa zapusti očeta in mater, brata in sestro, ženo in otroke, hišo in dom zaradi mojega imena, ta bo dosegel stoterno plačilo in večno življenje.«

Te besede so ganile slednje srce. Skof Adhemar iz Puy-a na Francoskem je pokleknil pred papeža in prosil rudečega križa. Rudeč križ, pripet na rame, naj bi bilo znamenje Kristusovega borilca. In tolika je bila množica križarjev, da je zmanjkalo križev, in je papež Urban razrezal svoj rudeči plašč za nove križe.

Navdušenje je rastlo po vseh deželah od dné do dné. Komaj so pričakali navdušeni borilci pomladi 1096. leta, že so se zbrali od vseh krajev Evrope pod vodstvom viteza Valterja Nemaniča in Petra Amienskega. Mož se je ločil od žene, stariši od svojih otrok, kmet je zapustil svoje polje, pastir svoje črede, vitez svoj grad. Tako se je zbralo okrog 100.000 ljudij. Toda ta četa ni imela niti dobrega vodje, niti ni bila v orožju izurjena; zato je pomrla na poti po Ogerskem in v Mali Aziji in ni dospela do svojega smotra.

Poleti pa se je napatila redna vojska, ki je štela okolo 600.000 mož, med temi 100.000 vitezov in 300.000 pešcev. Jeden del te vojske je šel skozi Ogersko, drugi pa skozi Dalmacijo. V Carigradu sta se oba dela združila in cela vojska se je prepeljala v Malo Azijo. Vodje te vojne so bili naslednji: vojvoda lotarinški Bogomir Bujonski, glavni vodja cele vojne, zatem Robert Normanski, Boemund iz Tarenta s svojim nečakom Tankredom. Izmed različnih narodov so bili najbolj zastopani Italijani, Francozi in Španjci, pa tudi nekoliko Nemci, Ogrji in gotovo tudi Slovenci, ker se je vojna blizu Slovenskega pomikala v sveto deželo. Po mnogih bojih in težavah, po zmagah pri Niceji in Doriceji so prišli pred mesto Antijohijo, katero so morali devet mesecev oblegati. Komaj so to mesto vzeli in se v njem nastanili, pridrl je nasproti Emir Mozulski s 300.000 možmi in je zaprl križarje v Antijohiji, da jim je kmalu pošel ves živež. Strašna lakota se je pričela; križarji so morali jesti mrhovino, travo, usnje in drevesno lubje.

Že so se mislili nasprotniku podati, ko naznani neki Francoz, Peter po imenu, da se mu je po noči prikazal sv. Andrej in mu pokazal sveto sulico, s katero je bila prebodena Kristusova stran. Sulica leži v svetega Petra cerkvi v Antijohiji in ž njeno pomočjo bodo premagali sovražnika.

Ko so res kopali na naznanjenem mestu, našli so sulico. Križarji so se nato tako ohrabрили, da so šli pogumno v boj, popolnoma premagali nasprotnika in osvojili sovražnikov tabor.

Nato so šli križarji proti Jeruzalemu, kamor so prišli 7. junija 1099. Križarska vojna je štela samo še 20.000 pešcev in 1500 vitezov, kajti silne težave, boji in lakota so pomorile tako mnogoštevilno vojno. S kakim veseljem so se bližale junaške čete svetemu mestu! Solze veselja so jih polile, poljubljali so zemljo, kjer je hodil nekoč včlovečeni Bog! Takoj so jeli oblegati trdno mesto Jeruzalem. Med obleganjem jih je posebno navduševal Peter Amienski. Predno so se zadnjikrat zagnali na sovražnika, obhajali so slovesno procesijo. Dva dni so posebno hudo naskakovali mesto, dokler se ni nekemu pogumnemu vojaku posrečilo v mesto priti. Bilo je to dné 15. julija, na petek, ob treh popoldne leta 1099.

Jeruzalem je bil torej v krščanskih rokah. Križarji so ustanovili posebno jeruzalemsko kraljestvo in ponudili kraljevo krono Bogomiru Bujonskemu. Toda ta ni hotel nositi krone kraljeve na mestu, kjer je nosil Kristus trnjevo. Tudi se ni hotel imenovati kralj jeruzalemski, ampak varuh božjega groba.

Po njegovi smrti se je Balduin imenoval jeruzalemski kralj.

Lepo se je razcvitalo novo kraljestvo; cerkve so se sezidale, krščanski duh se je oživil v sveti deželi. Toda nesloga in prepiri med kristijani so slabili moč krščanskega ljudstva.

Mohamedanci so se pa zopet ohrabрили in začeli napadati kristijane. Sicer je šlo še šest križarskih vojsk novemu kraljestvu na pomoč, toda zaman. Neverniki so Jeruzalem z nova vzeli leta 1244. in od tistega leta je ostal vedno v neverskih rokah.

Ob koncu leta.

Kot piš čez gôlo strn
Hití nestalni čas,
Kot v gladki strugi val srebrn
Samsvój beží od nas.

Na vshodu jutra svit
Poraja solnčen dan,
Ko mir skrivnosten je razlit
Čez višek in raván.

Beží za hipom hip
Naprej v poznano smer
In zopet z neba bleđi ščip
V mrakotni zre večer.

Kot piš čez gôlo strn
Hití nestalni čas,
Kot v gladki strugi val srebrn
Samsvój beží od nas.

Žarí na veji cvet,
Ko svátuje pomlad;
A skoraj ziblje se neštét
Na njega mestu — sad.

Pripeka solnčni žar
In zóri bujni plod!
Vesél na njivi je ratár,
Na vrtu mladí rod.

Pa kmalu gozd je gol,
Potresen z listi breg,
Čez noč pa gôro, grič in dol
Pokrije srež in sneg.

Kot piš čez gôlo strn
Hití nestalni čas,
Kot v gladki strugi val srebrn
Samsvój beží od nas.

Pred tabo tù zibel . . .
In v nji otrok cvetóč —
Nedolžen, srečen in vesel
Kot sam si bil nekóč.

A sèn mladostnih let
Kot blisk zamrè nakrát —
Mladeníç spè med daljni svet
Izbeglih sreč iskát.

Na kraj mamljivih sanj
Povrača se možak,
Bridkostij srčnih in spoznanj
Spomin mu je težak.

Ko v Bogu je zaspál,
Prínese ga v pokòp
Do mírnih posvečenih tál
Pogrebcev črni tròp.

Kot piš čez gôlo strn
Hití nestalni čas,
Kot v gladki strugi val srebrn
Samsvój beží od nas.

Samsvój? O nè, nikdar!
Izginja čas kot dim —
In mi na blagor ali kvar
Hitímo v večnost ž njim . .

Jož. Volc.

Pri reki.

Starček v širo no reko gleda,
Ki pod njim bobni,
In čim bolj bobni, tem dalje
Starček v njo strmí.

„Teci, teci, reka glasna,
Teci v daljno plan,
Drznim tekom in šumljanjem
Spuščaj se v ravan!

Nič ne plaši te skalovje,
Strmí stas pečín,
Saj čez nje se z lahkim skokom
Dvigaš iz globin.

Vse se zdi ti zdaj mogoče,
Ko tako drviš,
In zato še z večjim hrupom
V širo no plan hitiš.

Teci, teci, reka glasna,
Teci v daljno plan —
Saj pač vem, da te v ravnini
Slušal bom zaman.

Tudi jaz sem v mladih letih
Urno v svet hitel,
In zapreke in napotja
Zmagal slej vesel.

Tudi jaz sem takrat mislil,
Da bo slej takó,
A z mladostjo je življenje
Burno v vek prošló.

Teci, teci, reka glasna,
Teci v daljno plan —,
Saj pač vem, da te v ravnini
Slušal bom zaman.“

Ciril Vuga.

LISTJE IN CVETJE.

Iz mojega spisovnika.

(Priobčíl Ant. Maier.)

7. Valvazor.

Janez Bajkart Valvazor je bil rojen leta 1641. v Ljubljani. Spisal je zgodovino kranjske dežele z naslovom: „Ehre des Herzogthums Krain“. To delo, katero je pridobilo njegovemu imenu nesmrtnost, izšlo je v štírih debelih knjigah. V njih nam opisuje zgodovino imenitnejših krajev in gradov na Kranjskem, vero, jezik, šege in običaje slovenskega naroda. Vso imovino je žrtvoval preiskavanju in proslavljanju ljubljene domovine. Umrl je l. 1693. na Krškem.

Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapísal A. K. Sežun-ov.)

36. Sila in reva nas vodita k spoznanju.
37. Pravi prijatelj, dober zdravnik.
38. Hočeš li dober postati, skušaj najpreje čute brzdati.
39. Povodna roža uspeva le v vodi.
40. S samo besedo se dolg ne plača.

41. Ceno blago — slabo blago.
42. Najpotrebnejše si išči z odprtimi perišči.
43. Potrpljenje nas pelje na krasne livade, Kjer rasto in zore zlate nam nade.
44. Prijateljstvo popravljeno je skoraj nezdravljeno.
45. Kdor se prijateljev izogiba, ni dosti prida.
46. Malo upaj, dosti stori, Potrpi, da reč dozori.
47. Na srečo se zanašati, nikakor mi ne kaže; Že sto- in večkrat slišal sem, da sreča rada laže.

(Dalje prih.)

Odgovori na vprašanja v 11. listu:

26. Skušnja kaže, da rastline rastejo v tēmi bolj na dolžino in so jako tanke, le pri luči se redno razvijajo na vse strani. Osajni del rastline toraj hitreje raste na dolžino, zato se rastlina nagiblje proti solncu, kakor se horizontalno položena korenina kriví proti zemlji.

27. Pod debelo luščino kostanja, boba itd., so zaprti razni plini (n. pr. zrak, vodni par), katere vročina raztegne, da si siloma iščejo izhoda, in ker ga nikjer ne najdejo, raznesó

luščno s tako močjo, da se sliši glasen pök. Zato se čisto mirno pekó taki sadovi, če se jim poprej koža nareže.

28. Več je vzrokov, da se ne spolnjujejo dobri sklepi. Najtehtnejši so ti-le: a) Sklepi niso že začetkoma dovolj trdni in odločni, zato jih lahko premaga vsaka skušnjavica; b) morda so preveč splošni, da ni na drobno in natanko določeno, kaj je opustiti, kaj storiti; c) včasih je sklepov preveč za jedenkrat; krščanska popolnost se dá doseči le polagoma, stopnjema; d) najbolj dobrim sklepom škoduje to, da se prehitro pozabijo; treba jih toraj

večkrat ponavljati; dobro je tudi, ako se zapišejo ali na kako znamenje navežejo tako, da se nam o pravem času povrnejo v spomin; d) najnavadniji vzrok pa je pomanjkanje gorečnosti in dobrega duha.

Odgonetka uganke v 11. številki:

Knjiga.

Prav so je uganili: Vabič Štefanija in Fanči, učenki v Žaleu; Zorko Franjo, Cimber Jakob, tretješolca v Ljubljani; Turek Tilka, Gartner Tinica, Klemenec M., učenke v Planini.

Vabilo k naročbi.

V toliko letih si je „Vrtec“ že tako utrdil zaupanje naše dobre mladine in vnetih mladinoľubov, da ga nam ni treba šele v novo priporočati. Vendar je pa še vse premalo razširjen in v slovenskih družinah ne tako udomačen, kakor bi se mu spodobilo. Zato prosimo, naj bi mu naši dosedanji naročniki in prijatelji privabili še drugih podpornikov. Ta naša prošnja je tem nujniša, ker se bode čisti dobiček, če ga bo kaj, porabil za prekoristno napravo „Pripravniški dom“.

Veseli nas, da se poleg starejših tudi mlajši slovenski pisatelji tako živo zanimajo za „Vrtec“ in „Angeljčka“. Radi bi jim naklonili še večje veselje s tem, da bi se njihovi vrli spisi še nekoliko bolj razširjali. Skrbeli bomo tudi, kakor do sedaj, za mične slike, zlasti iz mladinskega življenja; posebno pa za jedrnate sestavke razne vsebine, v vezani in nevezani besedi.

„Vrtec“ bode izhajal še dalje takisto, kakor doslej. Cena listu s prilogo vred ostane dosedanja: 2 gld. 60 kr., priloga „Angeljček“ se lahko dobiva tudi posebej in stane na leto samo 60 kr. (Na deset izvodov pod jednim zavitkom jeden po vrhu.)

Ob tej priliki opozarjamo zlasti gospode slovstvenike na to, da je bila ob prekupu „Vrtca“ v kupni pogodbi izrečno povdarjena tudi pravica do spisov poprejšnjih letnikov. Ako se namreč preveč ponatiskuje, zgublja prvotno delo svojo ceno.

Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angeljčku“, naj se pošiljajo z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 76 (župnišče) ali pa krajše: Uredništvo „Vrtčev“ v Ljubljani. V Ljubljani se naročnina tudi lahko oddaje v „Katoliški Bukvarni“.

Od poprejšnjih letnikov so pri g. Tomšičevi, sv. Petra cesta št. 6, po znižani ceni še na prodaj ti-le letniki: 1877, 1882—1893, jeden vezan 1 gld 50 kr., nevezan 1 gld. 20 kr., letnik 1894 pa stane vezan 2 gld. 60 kr., nevezan 2 gld. 30 kr. — Pri uredništvu pa se dobiva „Vrtec“ 1895 in 1896 s prilogo „Angeljček“ oboje vezano letnik po 2 gld. 60 kr.; samo „Vrtec“ vezan jeden 2 gld. 10 kr. in samo „Angeljček“ vezan jeden 50 kr.; „Angeljček“ I. in II. tečaj pa jeden 40 kr. — Ako se kupi hkrati več iztisov, se cena še primeroma zniža.

One p. n. naročnike, kateri še niso poravnali naročnine, prosimo, naj storijo to kmalu, ter naj se sploh blagovoli naprej plačevati naročnino, kakor je pri časnikih navada.

Urednik in založnik.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr. — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 76 v Ljubljani.

Izdajatelj, založnik in urednik **Ant. Kržič**. — Tiskarica Katoliška Tiskarna v Ljubljani.

